



ETELÄ-
KARJALAN
LIITTO



ETELÄ-KARJALAN MAAKUNTAOHJELMA 2018–2021 Ympäristöselostus

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. YMPÄRISTÖARVIOINNIN TOTEUTUS.....	1
2. ETELÄ-KARJALAN MAAKUNTAOHJELMA 2018–2021.....	3
2.1 Maakuntaohjelman valmisteluprosessi	3
2.2 Maakuntaohjelman sisältö ja yhteys muihin ohjelmiin – eKarjala on etevä edelläkävijä.....	4
3. ETELÄ-KARJALAN YMPÄRISTÖN NYKYTILA	5
4. VAIKUTUSTEN ARVIOINNIN NÄKÖKULMAT	8
5. VAIKUTUSTEN ARVIOINTI.....	10
5.1 Ympäristövaikutukset	11
5.2 Kulttuurivaikutukset	13
5.3 Sosiaaliset vaikutukset	13
6. SEURANTA	14
7. YHTEENVETO	15

1. JOHDANTO

Maakuntaohjelma on alueiden *kehittämislain mukainen asiakirja, jossa asetetaan maakunnan keskeiset kehittämistavoitteet*. Maakuntaohjelma määrittelee muun muassa maakunnan kannalta keskeiset kehittämisen painopisteet, toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi sekä rahoitussuunnitelman. Maakuntaohjelman ympäristöarvioinnin taustalla on suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arviointia säätelevä lainsäädäntö, niin sanottu SOVA-laki.

SOVA-lain mukaan ”Suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavan viranomaisen on huolehdittava siitä, että *suunnitelman tai ohjelman vaikutukset selvitetään ja arvioidaan riittävässä määrin valmistelun kuluessa, jos suunnitelman tai ohjelman toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia.*” (Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (SOVA-laki 200/2005 8 - 11 §). SOVA-lain mukaan maakuntaohjelma on suunnitelma, josta tulee tehdä SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi. *Ympäristöselostuksessa esitetään tiedot ohjelmasta ja arvio sen ympäristövaikutuksista.*

2. YMPÄRISTÖARVIOINNIN TOTEUTUS

Etelä-Karjalan maakuntaohjelman valmistelu käynnistyi marraskuussa 2016. Maakuntaohjelman laatimiseen on osallistunut noin kymmenen henkeä osana työtehtäviään Etelä-Karjalan liitossa, lukuisa joukko aluekehittämiseen ja elinkeinoelämään liittyviä toimijoita sekä asukkaita ja poliitikkoja. Valmisteluprosessi on pyritty toteuttamaan mahdollisimman avoimesti. *SOVA-lain mukainen ympäristövaikutusten arviointi käynnistyi, kun maakuntaohjelman valmistelu alkoi.* Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointiprosessia on johtanut Etelä-Karjalan liitto, mutta sen toteutuksessa on nojattu Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen asiantuntemukseen.

Maakuntaohjelman osallistumis- ja arviointisuunnitelma oli nähtävillä joulukuussa 2016–tammikuussa 2017. Sen sisältöön ei tullut nähtävillä olon aikana kommentteja. *Osallistumis- ja arviointisuunnitelma kuvasi Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2018–2021 valmistelun osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyn sekä vaikutusten arvioinnin.* Se antoi maakuntaohjelmasta kiinnostuneille tietoa työn vaiheista ja aikataulusta sekä vaikutusmahdollisuuksista. *Arviointiprosessi eteni alkuvuoden 2017 suunnitteluvaiheesta kevään ja kesän aikana tapahtuneeseen arvioinnin toteutusvaiheeseen sekä edelleen syksyn 2017 hyväksymisvaiheeseen ja vuosina 2018–2021 tapahtuvaan toteutusvaiheeseen.*

Arviointiprosessia ja sen ohjaamista varten perustettiin maaliskuussa 2017 SOVA-ryhmä, johon pyydettiin edustus Kaakkois-Suomen ELY-keskuksesta, Etelä-Suomen AVI:sta sekä Lappeenrannan ja Imatran seutujen ympäristötoimista. Ryhmän työskentelyn painopiste on ollut SOVA-lain mukainen ympäristövaikutusten arviointi, jossa on huomioitu myös sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia. SOVA-ryhmään nimettiin Antti Puhalainen Kaakkois-Suomen ELY-keskuksesta, Anna-Maija Wikström Imatran seudun ympäristötoimesta ja Lappeenrannan seudun ympäristötoimesta Ilkka Räsänen, jota on kokouksissa esseen sattuessa sijaistanut Sara Piutunen. Etelä-Karjalan liitosta SOVA-ryhmään osallistuvat Satu Sikanen, Arto Hämäläinen, Anni Laihanen ja Anu Talka sekä ympäristöselostusta kesällä 2017 työstänyt Tommi Kaipainen.

SOVA-ryhmän rooli on ollut arviointiprosessissa keskeinen. Ryhmä kokoontui ensimmäisen kerran keväällä 2017, jolloin käytiin yleiskeskustelua arvioinnista ja sen toteuttamisesta sekä arviointikriteereinä käytettävistä näkökulmista. *Arviointiprosessin tavoitteeksi asetettiin perinteisen toimenpiteittäin rakentuvan taulukon sijasta maakunnan erityispiirteet huomioiva näkökulmatarkastelu.* Maakuntaohjelman valmistelussa oli tuohon mennessä määritelty kevättalven aikana pidettyjen, osallistavien työpajojen ja kyselyjen sekä asiantuntijoiden osallistavan työskentelyn, niin sanotun viisasten kerhon, perusteella

Etelä-Karjalan kehittämisen kärjet, jotka linkittyivät vahvasti ympäristöön liittyvään kehitykseen sekä Saimaan järviluonnon ja ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen luonnon monimuotoisuuden huomioon ottaen. Teemojen pohjalta käytiin SOVA-ryhmässä keskustelua ja määriteltiin arviointitarkastelun näkökulmat, joiden pohjalta vaikutusten arviointia jatkettiin siten, että vaikutusten arviointi on koko ajan rullaavasti mukana valmistelussa. Näkökulmat on esitetty luvussa neljä.

Etelä-Karjalan maakuntaohjelman valintoja tehdessä sekä aikanaan ohjelmaa toteutettaessa lähtökohtana on, että sellaisia hankkeita, joilla on selkeitä negatiivisia ympäristövaikutuksia, ei sisällytettäisi maakuntaohjelmaan eikä rahoitettaisi. *Ympäristövaikutusten lisäksi ympäristöarvioinnissa on otettu kantaa myös maakuntaohjelman toteuttamisen kulttuurivaikutuksiin sekä sosiaalisiin vaikutuksiin.* Maakuntaohjelman tavoitteina on ympäristöön liittyvien kehittämistoimien lisäksi myös ihmisten hyvinvoinnin lisääminen.

Vaikutusten arviointi toteutettiin käytännössä siten, että *kun maakuntaohjelmaa keväällä ja kesällä työstettiin asiantuntijatyönä, tarkasteltiin samalla kyseisen toimenpiteen vaikutusta valittuihin arvioinnin näkökulmiin.* Tavoitteena oli, että negatiivisia vaikutuksia pyritään välttämään tai ainakin minimoimaan. Ohjelman sisältö ja arviointisabloonan näkökulmat ovat varsin hyvin linjassa toisiinsa. Kesän aikana toteutettiin *Etelä-Karjalan liitossa asiantuntijatyönä erillinen ohjelman sisällön ja näkökumien rishtiintaulukointi*, jonka tulokset on kirjattu tähän ympäristöselostukseen lukuun viisi.

Työversio ympäristöselostuksesta käsiteltiin SOVA-ryhmän kokouksessa elokuussa 2017, jonka jälkeen selostusta muokattiin vielä käydyn keskustelun pohjalta. Samassa kokouksessa oli esillä maakuntaohjelman keskeinen sisältö. Työstetty versio ympäristöselostuksesta oli SOVA-ryhmässä käsiteltävänä syyskuun 2017 lopussa, jonka jälkeen se oli yhdessä maakuntaohjelman kanssa lausunnoilla ja yleisön nähtävillä 2.–31.10.2017. Ympäristöselostuksesta ja maakuntaohjelman luonnoksesta pyydettiin lausuntoja ELY-keskukselta, kunnallisilta terveys- ja ympäristöviranomaisilta sekä muilta viranomaisilta ja sidosryhmiltä. Maakuntaohjelmaa ja ympäristöselostusta esiteltiin eri tilaisuuksissa ja liiton sosiaalisessa mediassa ja internetsivuilla, jotta ne tulivat yleisölle ja sidosryhmille tutuiksi. *Tavoitteena oli herättää keskustelua ja tukea vuorovaikutteista valmistelua sekä ohjelman valmistelussa ja käsittelyssä että sen toteuttamisessa.*

Lausuntoja saatiin kaikkiaan 45. Ympäristöselostuksen todettiin niissä täyttävän sekä SOVA-lainsäädännön asettamat edellytykset että olevan muutenkin asiallinen ja keskeiset teemat sisältävä, hyvä kokonaisuus. Ympäristöselostus on hyvin suunniteltu ja sen tarkkuustaso vastaa maakuntaohjelman tarkkuutta. Vaikutukset on arvioitu ohjelman edellyttämällä tarkkuudella. Esimerkiksi vaikutukset järviluontoon ja pohjavesiin on kuvattu hyvin, samaten nostettu Saimaan merkitys esille. Lausunnoissa nähtiin maakuntaohjelman vahvuutena sen selkeä tavoiteasettelu ja laajan toimijakentän osallistaminen. Ohjelma tavoittelee talouskasvua, mutta huomio kestävän kehityksen tavoitteet. Sitä toteuttamalla voidaan hallita muutosta, ehkäistä riskejä ja lieventää haittoja.

Ympäristön nykytila on kuvattu ohjelman tarkkuuden edellyttämällä tasolla, joskin siihen esitettiin täydennystoiveina radonpitoisuuksien, tulvariskien, Seveso-laitosten ja pilaantuneiden maa-alueiden suhteen. Maakuntaohjelman yleispiirteisyyden vuoksi katsottiin tarkoituksenmukaiseksi olla menemättä näin yksityiskohtaiseen arviointiin. Toteuttamisvaiheessa tulee kiinnittää huomiota ympäristövaikutusten huomioimiseen hankevalinnoissa ja esille nostettiin seudullisen ympäristötoimen osaamisen hyödyntäminen mahdollisten hankkeiden vaikutusten arvioinnissa, mille uusi maakunta antaa hyvät mahdollisuudet. Liikenteestä aiheutuvien haittojen huomioimiseen tulee ohjelmaa toteutettaessa kiinnittää erityistä huomiota, esimerkiksi eri liikennemuotojen välisen kilpailun huomioimisena. Hankevalinnoilla voidaan suosia kevyttä liikennettä, joukkoliikennettä sekä raide- ja vesiliikennettä maantie- ja

henkilöautoliikenteen sijasta. Hankevalinnan menettelytapoja on syytä miettiä ja vaiheistaa sekä informoida ympäristöselostuksessa kuvatun näkökulmatarkastelusta hankepäätöksiä valmistelevia ja tekeviä tahoja. Tämä edistää näkökulmatarkastelun toteutumista että vaikutusten seuranta.

Ympäristöselostusta on muokattu lausuntojen perusteella sekä täydennetty prosessin etenemisen mukaisesti. Selostukseen lisättiin lausuntojen keskeinen sisältö – itse tekstiin tehtiin vain muutamia täydennyksiä. SOVA-ryhmä käsittelee saadut lausunnot ja niiden huomioimisen ympäristöselostuksessa sähköisessä kokouksessa marraskuussa 2017, jonka jälkeen ympäristöselostus on valmis maakuntavaltuustoon päättyvään hyväksymisprosessiin.

2. ETELÄ-KARJALAN MAAKUNTAOHJELMA 2018–2021

2.1 Maakuntaohjelman valmisteluprosessi

Etelä-Karjalan maakuntahallitus käynnisti ohjelmatyön marraskuussa 2016. Maakuntaohjelman laatiminen on pyritty toteuttamaan mahdollisimman avoimesti ja myös sosiaalista mediaa hyödyntäen. Vain kuttamismahdollisuuksia on tarjottu niin asukkaille kuin sidosryhmille. *Maakuntaohjelmaan liittyvää tulevaisuustyötä toteutettiin alkuvuonna 2017 yhdessä maakuntastrategian tulevaisuustarkastelun kanssa.* Se käynnistettiin tammikuussa 2017 luottamushenkilöseminaarilla. Osana tulevaisuustyötä toteutettiin helmikuussa *sähköiset kyselyt sidosryhmille ja asukkaille sekä elinvoimaseminaari.* Kyselyissä ja seminaarin työryhmätyöskentelyssä haettiin maakunnan tulevaisuuden näkymää ja kehittämisen suuntaa. Asukaskyselyyn vastasi 262 eteläkarjalaista ja sidosryhmäkyselyyn 66 sidosryhmien edustajaa.

Samaan aikaan oli valjastettu uutena työmuotona käyttöön niin sanottu *viisasten kerho eli kymmenen hengen asiantuntijapaneeli*, johon kutsuttiin eteläkarjalaisia ja maakunnan ulkopuolisia oman alansa asiantuntijoita. He saivat käyttöönsä maakunnan tilaa luotaavat ennakkomateriaalit, joihin he mahdollisuuksien mukaan perehtyivät sekä sen jälkeen antoivat osaamiseensa perustuen oman panoksensa Etelä-Karjalan tulevaisuustyölle. Viisasten kerhon jäseniä olivat *Timo Aro, Sirpa Asko-Seljavaara, Ossi Fonselius, Sonja Heikkilä, Helena Kahiluoto, Kimmo Kohvakka, Kristiina Korjonen-Kuusipuro, Jarmo Paranen, Anssi Vanjoki ja Juha Väättänen.*

Osa viisasten kerholaisista sparrasi huhtikuussa maakuntauudistukseen liittyvästä tulevaisuustyöstä vastuussa ollutta tulevaisuustyöryhmää, jossa olivat edustettuna tulevan maakunnan muodostajatahot. Tulevaisuusryhmän työskentelyn tuloksena valmistuivat Etelä-Karjalan tulevaisuuden skenaariot.

Maakuntavaltuusto, maakunnan yhteistyöryhmä ja maakuntahallitus kokoontuivat maakuntaohjelman äärelle työpajaan maaliskuussa 2017, jolloin keskityttiin vision ja maakuntaohjelman kärkivalintojen työstämiseen. Kevään 2017 aikana maakuntaohjelman valmisteluun *osallistettiin lapset* (Kaukaan koulun ensimmäisten luokkien piirustukset perehdytystilaisuuksineen) *ja nuoret* (valokuva- ja videoklippikeruu perehdytystilaisuuksineen Kimpisen koululla sekä maaseudun nuorten ja korkeakouluopiskelijoiden työryhmät).

Kasvupalvelujen tulevaisuutta työstettiin omassa sidosryhmätilaisuudessa. Lisäksi maakuntaohjelmaa pidettiin esillä ja sen teemoja työstettiin olemassa olevissa *maakunnallisissa ja kuntakohtaisissa työryhmissä ja eri alan toimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa.* Loppukeväästä kunnille ja hanketoimijoille tehtiin vielä kysely, jossa syvennettiin maakuntaohjelman kärkivalintoja ja niihin liittyviä tavoitteita. Siihen saatiin 18 vastausta. Uusi maakuntavaltuusto kokoontui maakuntaohjelman äärelle elokuussa 2017. Ohjelmaa on valmisteluvaiheessa käsitelty seuraavasti:

- Etelä-Karjalan MYRS:ssä 23.3.2017, 21.9.2017 ja 3.11.2017
- Etelä-Karjalan MYR:ssä 2.10.2017 ja 13.11.2017
- Maakuntahallituksessa 8.11.2016, 30.11.2017, 25.9.2017 ja 20.11.2017

Lisäksi maakuntaohjelmaa esiteltiin sen valmistelun ja nähtävillä olon (2.–31.10.2017) aikana muun muassa Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen johdolle, Imatran ja Lappeenrannan kaupunginhallituksille, Saimaan ammattikorkeakoulun johdolle sekä Lappeenrannan–Imatran kaupunkiseudun työvaliokunnalle. Maakuntaohjelmaluonnoksesta ja ympäristöselostuksesta pyydettiin lausuntoja sen nähtävillä oloaikana 150:ltä eri toimijalta. Lausuntoja saatiin 45. Lausunnot on huomioitu luonnoksessa, jota käsitellään maakuntahallituksessa 20.11.2017. Maakuntavaltuusto hyväksyi maakuntaohjelman 18.12.2017.

2.2 Maakuntaohjelman sisältö ja yhteys muihin ohjelmiin – eKarjala on etevä edelläkävijä

Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2018–2020 lähtee siitä, että Etelä-Karjala menestyy, kun se hyödyntää maakunnan vahvuuksia ja tekee fokuksia valintoja yhdessä päättäen. Resursseja kohdistetaan rajattuihin kehittämistoimenpiteisiin huomioiden älykäs erikoistuminen, jonka kärjet määritellään samaan aikaan työstetyssä Etelä-Karjalan alueellisessa innovaatiostrategiassa.

Alueiden vahvuuksien analyysissä¹ *metsäklusterin uusiutuminen* todetaan Etelä-Karjalan tulevaisuuden kannalta keskeiseksi kysymykseksi. Toinen vahvuus on *Venäjän läheisyys*, joka luo kasvupotentiaalia palveluille ja matkailulle. Maakunnan vahvuuksiin kuuluu myös *tunnistettu yhteistyön ilmapiiri ja yhteinen strateginen näkemys*. Saimaan brändiarvo on ääretön ja avaa mahdollisuuksia luontomatkailulle.

Etelä-Karjala kulkee kohti maakuntauudistusta sekä pian alkavaa 2020-lukua visionaan **”eKarjala on etevä edelläkävijä”**. Vuonna 2030 eKarjala hyödyntää osaavasti teknologiaa. Asukkaat ovat onnellisia, ihmisillä on työtä ja väestönkehitys on tasapainossa. Edelläkävijäys edellyttää ponnistelua, ennakkointia ja itsensä likoon laittamista – siihen olemme Etelä-Karjalassa valmiita.

Seuraavan neljän vuoden ajan toteutettava maakuntaohjelma toteuttaa visiota. *Etelä-Karjalan maakuntaohjelmassa on tehty valintoja nojaten maakunnan vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin* – niihin asioihin, jotka tukevat edelläkävijyyttä ja edistävät sille asetettuja tavoitteita: onnellisuutta, työllisyyttä ja väestönkehityksen tasapainoa. Etelä-Karjalan tulevaisuus pohjautuu vahvuuksien hyödyntämiselle. *Maakunnan aluekehittämisen kärkivalinnat rakentuvat ihmisten, yritteliäisyyden, osaamisen ja kansainvälisyyden varaan, mutta kestävän kehityksen mukaisesti maakuntaamme vastuullisesti hyödyntäen.*

Kärkivalinnat linjaavat maakunnan kehittämistavoitteet, joita ei pidä nähdä toisistaan erillisinä toimintalinjoina. Moni asia ja kehittämishanke liittyy useampaan kärkivalintaan ja kehittämistavoitteeseen. Esimerkiksi kestävä kehitys on kasvun, yrittäjyyden ja kansainvälistymisen ajuri. Se mahdollistaa maakunnan asukkailla työteliään ja onnellisen elämän puhdasvetisen Saimaan rannalla.

Maakuntaohjelman ja sen kanssa samanaikaisesti valmistellun Etelä-Karjalan alueellisen innovaatiostrategian kehityksen moottorit, valinnat ja kehittämistavoitteet on koottu seuraavan sivun kuvaan. *Keskellä oleva älykkään erikoistumisen kehä tuottaa innovaatioita*, sillä Etelä-Karjalan sydän sykkii innovaatioille. *Seuraavalla kehällä ovat Etelä-Karjalan aluekehittämisen kärkivalinnat, joiden sisältöä tämentävät kunkin kärkivalinnan visiot #yhdessä, #tuloksentekijät, #uudelleenajattelijat ja #kauppapaidalla*. Täsmälliset kehittämistavoitteet ovat kunkin kehittämisen kärjen vision alla.

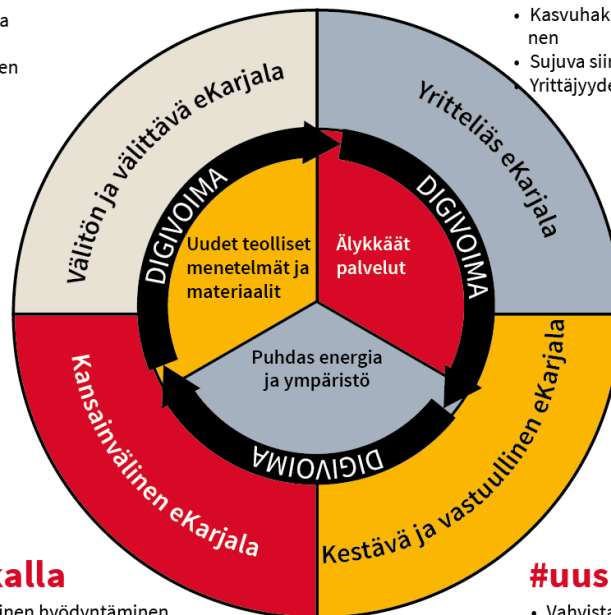
¹ Alueiden vahvuuksien analyysi, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, Alueet 24/2017.

#yhdessä

- Muutosmyönteisyyden ja me-hengen lisääminen
- Hyvinvoinnin edistäminen

#tuloksenteekijät

- Kasvuhakuisen liiketoiminnan synnyttäminen
- Sujuva siirtymä opintopolulta työelämään
- Yrittäjyyden edistäminen



#kauppapaikalla

- Sijaintiedun täysimääräinen hyödyntäminen
- Ihmisten ja organisaatioiden kansainvälistymisvalmiuksien lisääminen
- Yritysten kansainvälistäminen

#uusinajattelijat

- Vahvistaa maakunnan asemaa energia- ja ympäristöosaamisen ajurina
- Kokeilukulttuurin ja yhteistyön tukeminen
- Saimaan huomioiminen ja tuotteistaminen

Maakuntaohjelmaa toteutetaan alueellisin, kansallisin ja EU-varoin. Kestävää kasvua ja työtä – Suomen rakennerahasto-ohjelma 2014–2020 sisältää Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) toimenpiteet. Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 toteutusta ohjaa Etelä-Karjalassa Kaakkois-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma. Rakennerahastot ja maaseutuohjelma ovat toinen toistaan täydentäviä rahoitusvälineitä, joiden kohdentamisessa tulee nähdä maakunnan kehittämistyön kokonaisuus. Kaakkois-Suomi–Venäjä CBC 2014–2020 -ohjelma tukee rajat ylittävää yhteistyötä. Lisäksi maakuntaohjelmaa rahoitetaan muutamilla pienimmillä ohjelmilla, valtion investointimäärärahoilla ja Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen substanssimäärärahoilla. Maakunnan sisällä kuntien, oppilaitosten ja yritysten rooli kehittämistyössä ja sen rahoituksessa on merkittävä.

3. ETELÄ-KARJALAN YMPÄRISTÖN NYKYTILA

Luonnonympäristö

Etelä-Karjalan tärkeimmät luonnonelementit ovat keskiosaa hallitseva laaja Suur-Saimaa ja maakunnan päästä päähän ulottuvat Ensimmäinen ja Toinen Salpausselkä. Salpausselät jakavat maakunnan kolmeen erilaiseen maisematyyppiin. Ensimmäisen Salpausselän eteläpuolinen alue on metsäistä, vähäjärvistä ja runsasjokista rapakivialuetta. Salpausselkien väliin jää runsaasti pikkujärviä sisältävä karuhko moreenialue.

Ensimmäisen Salpausselän pohjoispuolinen alue kuuluu Järvi-Suomeen, jossa kalliopaljastumat ovat yleisiä. Maasto on varsin vaihtelevaa ja paikalliset korkeuserot ovat suhteellisen suuria. Maasto vaihtelee Saimaan karuista kalliosaarista ja tasaisista mäntykankaista aina maakunnan itäosan ja varsinkin

Parikkalan alueen rehevään Laatokan Karjalan lehtovyöhykkeeseen. Maakunnassa on suhteellisen vähän soita. Suurimmat suoalueet sijaitsevat Ensimmäisen Salpausselän kaakkoispuolella.

Etelä-Karjalan metsät ovat pääosin havumetsiä. Koivuvaltaisia lehtimetsiä on rehevimmillä mailla ympäri maakuntaa, mutta erityisesti koillisosissa lehtomaisia metsiä on runsaasti. Maakunnalla on pitkä puunjalostuksen historia, minkä seurauksena metsät ovat pääosin eri-ikäisiä talousmetsiä eikä vanhoja laaja-alaisia aarniometsiä ole. Metsillä on suuri merkitys sekä ilmastonmuutoksen torjunnassa että luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä.

Eläimistö on pääsääntöisesti tyypillistä eteläiselle Suomelle. Itäinen vaikutus näkyy selvästi muun muassa uusien lajien levittäytymisenä maahan kaakosta Karjalankannakselta. Erityisesti linnusto on Suomen mittakaavassa runsas, ja maakunnassa on Sisä-Suomen arvokkaimpia kosteikkoja. Maakunnassa elää myös monia uhanalaisia lajeja, kuten saimaannorppa ja liito-orava.

Saimaa ja muut vesistöt

Vuoksen vesistö on Etelä-Karjalan merkittävin vesistöalue, jonka keskusaltaan muodostaa Suur-Saimaa. Osa Etelä-Karjalan järvistä, kuten Kivijärvi, kuuluu Kymijoen vesistöalueeseen ja Salpausselkien eteläpuolisella alueella on useita pienialaisia vesistöjä, jotka laskevat Suomenlahteen. *Maakunnan suurimpien järvien rannat ovat yleiskaavoitettuja ja osittain rakennettuja.* Vapaa-ajan asutus on levittäytynyt erityisesti Salpausselkien pohjoispuolisille järviolueille. Rakentamisen paineita on myös pienempien järvien ja lampien ranta-alueilla, joita useat kunnat ovatkin yleiskaavoittaneet.

Suurissa vesistöissä vedenlaatu on pääsääntöisesti hyvä tai erinomainen, ja ongelmat keskittyvät paikallisesti muun muassa taajamien ja teollisuuslaitosten lähistöille, mutta myös maa- ja metsätalouden ja muun hajakuormituksen vaikutukset vedenlaatuun tulee tiedostaa. Ensimmäisen Salpausselän eteläpuoleisissa joki- ja järvivesistöissä vedenlaatu on valtaosin tyydyttävä tai välttävä. *Vesistöjen huomattavin ongelma on veden ravinnepitoisuuksien kasvu eli rehevöityminen.* Rehevöityminen vaikuttaa muun muassa vesistöjen luonnontilan muutoksiin, mikä puolestaan vaikuttaa virkistyskäyttöarvoon, kiinteistöjen arvoon ja matkailuun. *Toisena ongelmana ovat virtavesissä olevat lukuisat padot ja kulkuesteet,* jotka hankaloittavat tai estävät virtakutuisten kalojen nousua ja luontaista lisääntymistä. Matkailun lisääntyminen Etelä-Karjalan alueella on kasvava riski vesistöille, ja sen tuomat vaikutukset tulee ottaa huomioon luonto- ja ympäristöarvojen säilyttämisessä.

Etelä-Karjalassa on tällä hetkellä 13 kunnallista jätevedenpuhdistamoa. Maakunnan alueella on tehty yhteistyötä jäteveden ja lietteiden käsittelyssä. Se on keskitetty pääsääntöisesti Lappeenrantaan ja Imatralle. *Maakunnassa on tehty huomattavia toimenpiteitä vesistöjen kunnostamiseksi,* mitkä ovat parantaneet vesistöjen tilaa sekä virkistyskäyttöarvoa.

Pohjavedet

Maakunnan pohjavesivarat ovat hyvät, ja ne riittävät kattamaan alueen kasvavan vedentarpeen tulevaisuudessa. Pohjavesien riskialueisiin lukeutuu Ensimmäisen Salpausselän vyöhykkeen pohjavesialueet, joille on keskittynyt paljon ihmisten toimintaa. *Pohjavesien tila on pääsääntöisesti hyvä.* Maakunnassa on muutamia huonossa tilassa olevia pohjavesialueita. Ne ovat Ensimmäisen Salpausselän vyöhykkeellä. Pohjavesialueita pyritään turvaamaan kestävällä yhdyskuntarakenteen suunnittelulla, rakentamisen ohjauksella sekä tiedotuksella ja neuvonnalla.

Pohjavesien merkitys on huomattava vesihuollossa, sillä 96 prosenttia vesilaitosten jakamasta vedestä on pohjavettä tai tekopohjavettä. Osuus todennäköisesti kasvaa, sillä suunnitelmissa on Toisen Salpausselän pohjavesivarojen hyödyntäminen vesihuollossa. On tärkeää kartoittaa pohjavesialueiden soveltuvuutta vedenhankintaan ja kehittää toimintavarmuutta turvaamaan vedensaanti erityistilanteiden sattuessa.

Ilmasto

Mantereisen ilmaston vaikutus näkyy erityisesti pohjoisosissa kesäisin korkeampina ja talvisin alhaisempina lämpötiloina. Eteläosissa Itämeri tasoittaa vuodenaikojen lämpötilaeroja huomattavasti. Kesäajan keskilämpötila on 17 °C, mikä on korkeimpia koko Suomessa. Myös vuotuiset sademäärät ovat maan suurimpia. Lämpötilojen mukainen kesä (keskilämpötila yli +10 °C) alkaa 20.–25. toukokuuta ja päättyy 15. syyskuuta. Vastaavasti talvi (keskilämpötila alle 0 °C) alkaa 10.–15. marraskuuta ja päättyy 5.–10. huhtikuuta.

Kallioperä ja maaperä

Maakunnan kallioperä jakautuu kahteen osaan Lauritsala–Savitaipale-linjalla. Pohjois- ja itäosat ovat vanhempaa svekokarjalaista kallioperää. Liuskevyöhykkeelle on tyypillistä vuoristoisuus ja kalliopaljastumat. Etelä- ja länsiosat ovat puolestaan nuorempaa rapakiveä. Rapakivialueen kalliot ovat tasalakisia ja kalliojyrkänteet korkeita, pystysuoria ja suorakulmaisesti lohkeilleita seinämiä. Suuri osa kallioperästä on irtaimen, mannerjäätikön sulamisvesien lajitteleman maa-aineksen peitossa.

Salpausselän eteläpuolisella alueella sekä harjujen läheisyydessä on viljavaa savikoita, jotka on lähes kokonaisuudessaan otettu viljelykäyttöön. Etelä-Karjalassa on laajoja ja hyvälaatuisia kiviesiintymiä, jonka seurauksena maakunnassa on kiviteollisuutta. Lappeenranta on johtava graniitin louhinta-alue Pohjoismaissa. Maakunnassa on muutama murskekivilouhos sekä useampia rakennuskivilouhoksia rapakivialueella. Sen lisäksi kallioperästä hyödynnetään muun muassa kalkkikiveä ja spektroliittiä.

Ilman laatu ja melu

Ilmanlaatu on maakunnassa pääosin hyvä. Suurteollisuuden hiukkaspäästöjä sekä hajuhaittoja on saatu vähennettyä entisestään pitkällä aikavälillä. Suurissa taajamissa ilmanlaatu saattaa ajoittain olla huono, muun muassa keväisin katupölyn vuoksi. Huomattavin melun lähde on Valtatie 6:n liikenne, erityisesti välillä Luumäki–Imatra.

Asuinympäristö

Nykyinen asutus on keskittynyt eritoten Valtatie 6:n varrelle, Saimaan etelärannalle sekä Ensimmäisen Salpausselän laelle ja lähiympäristöön. Asutuksen keskittymiseen on vaikuttanut voimakkaasti hyvät liikenneyhteydet sekä teollisuuden sijoittuminen Saimaan etelärannalle.

Etelä-Karjalan väestö vähenee ja vanhenee. Lappeenrannan ja sen naapurikuntien väestö kasvaa lähinnä nettomaahanmuuton ansiosta. Ulkomaalaisten osuus maakunnan väestöstä on ollut kasvussa viime vuosina. Myös työttömyys on ollut kasvussa, ja se on maan keskiarvoa korkeampi (15,6 prosenttia vuonna 2017). Taajamien väestönkasvu on ollut voimakasta Lappeenrannassa sekä sen lähiympäristön taajamissa. Sen sijaan Imatran seutukunnassa ja syrjäisemmillä seuduilla taajamaväestö on pienentynyt. Yleinen trendi on, että väestö siirtyy maaseudulta taajamiin ja kaupunkikeskuksiin. Uusin asutus eli vuoden 2000 jälkeen rakennetut asuinrakennukset keskittyvät Valtatie 6:n varrella oleviin taajamiin.

Kulttuuriperintö ja -ympäristö

Etelä-Karjalalla on monipuolinen rakennusperintö ja kulttuurimaisema sekä oma, raja-alueen ominaisuuksille rakentuva identiteetti ja kulttuuriperintö. Ne ovat maakunnan vahvuuksia ja vetovoimatekijöitä, joiden säilyttäminen on tärkeää. Karjalaisuus eri osa-alueineen koetaan yleensä positiivisena ja maakunnan nykyisyyttä pohjustavana, säilyttämisen arvoisena asiana. Maakunnan kulttuuriperintö nojaa vahvasti rajan läheisyydelle – sekä konkreettisella rajalla että kulttuurien rajalla elämiselle.

Kulttuurimaisemassa *perinteinen* asutus on sijoittunut Ensimmäisen Salpausselän eteläpuolella harvakseltaan pienten kumpareiden laille, viljelysten laidoille metsän reunaan tai tyypillisimmin kyläteiden varsille. Varhaisemman *teollistumisen ajoilta on säilynyt arvokkaita teollisuusympäristöjä* Lappeenrannan ja Imatran alueilla, Saimaan rannoilla ja Vuoksen varrella. Omaa tarinaansa kulttuuriympäristön osina kertovat *eri aikakausien puolustuslaitteet, Saimaan kanava* sekä itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä rakennetut julkiset laitokset.

Virkistys- ja ulkoiluympäristö

Etelä-Karjalan retkeily- ja ulkoilumahdollisuudet ovat laajat ja monipuoliset. Saimaa on merkittävä matkailualue. Kehittämisalustaksi on rakentumassa Saimaa Geopark, joka tulee liittymään UNESCO:n globaaliin geoparkverkostoon. Se tukee alueen luontomatkailua ja vahvistamaan maakunnan kestävän kehityksen osaamisen esille nostamista.

Etelä-Karjalan virkistysalueääitiö pitää yllä kymmeniä retkisatamia. *Virkistysalueita ja laavuja on eri puolilla maakuntaa.* Retkikohteiden verkostojen toimivuutta ja kehittämistarpeita tarkastellaan asukkaiden ja matkailupalvelujen kannalta; ne palvelevat molempia. Liikenneväylien suunnittelussa tulee ottaa huomioon ekologiset viherysteydet ja ekologisten verkostojen jatkuvuus.

Jätehuolto

Jätehuolto on maakunnassa hyvällä tasolla. Vuonna 2002 maakunnassa siirryttiin keskitettyyn jätteenkäsittelyyn, kun Kukkaroinmäen jätelaitos Joutsenossa otettiin käyttöön. Samalla kunnalliset kaatopaikat lakkautettiin ja maisemoitiin.

Maakunnan asukkaiden ja yritysten jätehuollon hoitaa maakunnallinen jätehuolto-yhtiö, joka on sujuvoittanut merkittävästi esimerkiksi jätteiden lajittelun, kierrättämisen ja muun hyödyntämisen läpilyöntiä. *Läjitysmääriä on saatu vähennettyä huomattavasti ja vastaavasti hyödyntämisastetta on tehostettu.* Vuonna 2016 vain kuusi prosenttia maakunnan jätteistä päätyi loppusijoitukseen kaatopaikoille.

4. VAIKUTUSTEN ARVIOINNIN NÄKÖKULMAT

Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2018–2021 ympäristövaikutusten arviointi toteutetaan kokonaisarviointina, jossa ovat mukana *varsinainen ympäristövaikutusten arviointi sekä kulttuuristen ja sosiaalisten vaikutusten arviointi.* Arviointi toteutetaan peilaamalla maakuntaohjelman sisältöä valittuihin vaikutusnäkökulmiin eli SOVA-ryhmässä muodostettuun arviointisabloonaan.

Vaikutusnäkökulmat muodostavat kolme kokonaisuutta: *ympäristö-, kulttuuri- ja sosiaaliset vaikutukset.* Kaikkiaan arvioinnin näkökulmia on seitsemän. Ne on pyritty valitsemaan siten, että ne sekä nousevat maakunnan arjesta ja sen kehitykselle asetetuista tavoitteista että nojaavat maakunnan keskeisten ominaisuuksien ja vahvuuksien varaan sekä edistävät niiden säilymistä ja hyödyntämistä. Arvioinnin lähtökohtana olevat vaikutusnäkökulmat on ryhmitelty seuraavan sivun kuvaan.



Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2018–2021 vaikutusten arvioinnin näkökulmat.

Seuraavassa käsitellään tarkemmin vaikutusten arvioinnin näkökulmat eli avataan arviointisabloonan sisältö.

Ympäristövaikutukset

Puhtaat vesistöt ja luonto ovat maakunnan vetovoimatekijöitä. *Saimaata ja järviluontoa* tarkastellessa huomio tulee kiinnittää muun muassa vesistöjen hyvinvointiin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvarojen kestäväan käyttöön. Ympäristön rikkaus ja terveys ovat tärkeitä matkailun ja ihmisten hyvinvoinnin kannalta. Luontoa ei tule tarkastella vain talouden näkökulmasta, vaan tarpeellista on huomioida luonnon itseisarvo ja sen säilyminen. Vesistöihin ja järviluontoon vaikuttavat pitkälti ihmisten keskitetty toiminta, kuten teollisuus, asuminen ja liikenne.

Ilmastomuutoksen torjunnassa pyritään rajoittamaan ja vähentämään haitallisia kasvihuonepäästöjä. Suuria päästöjen aiheuttajia ovat esimerkiksi energiatuotanto, teollisuus ja liikenne. Päästöjen vähentämiseen voidaan vaikuttaa uusiutuvien energialähteiden lisäämisellä, teknisillä ratkaisuilla ja muilla uusilla innovaatioilla. Maakunnan energiasta lähes 80 prosenttia tuotetaan uusiutuvilla energialähteillä, mikä on Suomen kärkipäätä.

Kestävä alue- ja yhdyskuntarakenne tukee osaltaan ilmastomuutoksen torjuntaa. Ensisijaisia tavoitteita ovat päästöjen vähentäminen ja energiatehokkuuden parantaminen, joihin pyritään kestäväillä maankäytön suunnittelun ratkaisuilla. Tällaisia ratkaisuja ovat muun muassa asuinrakenteen tiivistäminen, liikkumistarpeen vähentäminen, uusiutuvan energiatuotannon lisääminen kiinteistöissä ja resurssitehokkuuden edistäminen.

Pohjavedet ovat tärkeitä maakunnan vesihuollon kannalta. Vaikutuksia tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomiota etenkin mahdollisiin riskitekijöihin ja -alueisiin, jotka ovat keskittyneet eritoten ihmisten toiminnan alueille.

Kulttuurivaikutukset

Kulttuuriympäristöön sisältyvät historiallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt, kulttuurimaisemat ja arkeologiset kohteet. Niistä huolehtiminen on tärkeää elinkeinojen, väestön hyvinvoinnin ja alueiden asukkaiden identiteetin ominaispiirteiden säilyttämisen kannalta.

Ihmisten toiminnan aikaansaamien fyysisten paikkojen, rakennelmien ja esineiden lisäksi *kulttuuriperintöön* kuuluvat aineettomat resurssit, kuten uskomukset, taiteet, tiedot, sosiaalisen elämän käytännöt ja muut perinteet. Myös niiden vaaliminen ja säilyttäminen on tärkeää osana paikallisuutta ja ihmisten identiteettiä. Alueidenkäytössä tulee tunnistaa nämä arvokkaat kohteet ja tekijät ja turvata niiden säilyminen, kun uusia kohteita rakennetaan ja suunnitellaan.

Sosiaaliset vaikutukset

Ihmisten hyvinvointiin vaikuttavat niin fyysiset kuin psyykkiset tekijät, kuten terveys, elinolot ja toimeentulo sekä hyvinvoinnin, onnellisuuden ja osallisuuden kokemukset. Ne linkittyvät puolestaan moniin osa-alueisiin, kuten esimerkiksi työllisyyteen, koulutukseen ja sosiaalisiin suhteisiin.

Köyhyys, eriytyminen ja syrjäytyminen ovat esimerkkejä vakavista sosiaalisista ongelmista. Ihmisten hyvinvointiin voidaan vaikuttaa fyysisen ympäristön turvallisuudella ja hyvinvoinnin edistämällä sekä sosiaali- ja työpoliittisin keinoin.

5. VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Maakuntaohjelman toteuttamisen *vaikutukset kohdistuvat pääosin Etelä-Karjalan alueelle*, joskin vaikutukset ulottuvat erityisesti ympäristövaikutusten suhteen laajemmalle alueelle, kuten naapurimaakuntiin ja Venäjälle. Maakuntaohjelman suunnittelualueena on Etelä-Karjala.

Maakuntaohjelma on tavoitteiltaan varsin yleispiirteinen, koska siinä pyritään ottamaan huomioon maakunnan aluekehitys laajana kokonaisuutena ja sisältö on varsin joustava. Siten *vaikutusten arviointikin on yleispiirteistä*. Maakuntaohjelman ja kehityksen suhde ei välttämättä ole tiivis. *Monet ohjelmaan nostetuista tavoitteista toteutuisivat siitä huolimatta*, koska niiden eteenpäin viemisestä on maakunnassa laaja yhteisymmärrys ja ne perustuvat maakunnan olemassa oleviin vahvuuksiin ja niiden hyödyntämiseen. *Maakuntaohjelman vaikuttavuus tulee pitkälti siitä, että sen sisällöstä vallitsee laaja yhteisymmärrys*.

Maakuntaohjelman vaikutuksia on arvioitu siten, että vaihtoehtoja on kaksi. *Mitkä ovat vaikutukset, jos maakuntaohjelmaa ei toteutettaisi ja mitkä ovat vaikutukset, kun sitä toteutetaan*. Muut kuin ohjelmaan päätyneet kehittämishankkeet eivät ole enää ympäristöselostuksessa kuvatussa tarkastelussa mukana, koska niiden toteuttamista ei ohjelmalla ajeta. Vaihtoehtojen valinnassa ohjelmaproessin aikana on otettu huomioon myös vaikutusten arviointi.

Mikäli maakuntaohjelmaa ei toteutettaisi, monet vaikutusten arvioinnissa esille tuodut asiat menisivät silti parempaan suuntaan. Maakuntaohjelman vahvuus on sen esille nostamassa selkeässä tavoitteenasettelussa ja asukkaiden sekä muiden toimijoiden osallistamisessa. *Mikäli maakuntaohjelmaa ei olisi, kehittämistoimien valinta olisi enemmän markkinavoimien määriteltävissä ja siinä kohtaa ympäristö-, kulttuuri- ja sosiaaliset vaikutukset voisivat jäädä huomioimatta*. Ohjelman vahvuus on sen yhteistä tekemistä ohjaavassa luonteessa, joka edistää myös vaikutusten arviointia.

Maakuntaohjelmassa asetettu tavoite voi aiheuttaa joko positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia. Tarkoituksena ei ole arvioida niinkään vaikutusten määrää vaan pysähtyä asian äärelle ja havaita maakuntaohjelman toteuttamisen aiheuttamien vaikutusten olemassa olo. Sen myötä negatiivisia vaikutuksia pystytään minimoimaan tai poistamaan tai voidaan jättää kokonaan toteuttamatta hanke, jonka negatiiviset vaikutukset ovat mittavat. Vastaavasti positiivisten vaikutusten havaitseminen edistää tavoitteiden saavuttamista.

5.1 Ympäristövaikutukset

Saimaa ja muu järviluonto

Järviluonnon vastuullista hyödyntämistä ja kestävää kasvua edistetään, kun maakuntaohjelmaa toteutetaan. Arvokkaat luontokohteet otetaan paremmin huomioon, ja ymmärretään puhtaan ja terveellisen ympäristön merkitys matkailulle, ihmisten hyvinvoinnille ja maakunnan houkuttelevuudelle. Vesistöjen tilaa parannetaan ennaltaehkäisevästi ottamalla vesistöt huomioon kaikessa toiminnassa, kuten kaavoituksessa ja maankäytössä. Tällä pyritään myös minimoimaan ihmisen toiminnasta koituvat mahdolliset riskit ja haitat ympäristölle.

Kiertotalouden kehittäminen vaikuttaa positiivisesti vesistöjen ja luonnon hyvinvointiin sekä luonnon monimuotoisuuden säilymiseen. Uudet teknologiat, tekniset ratkaisut sekä tutkimus yhdessä Lappeenrannan teknillisen yliopiston ja muiden toimijoiden kanssa auttavat kehittämään resurssien viisasta hyödyntämistä ja energiatehokkuutta. Innovatiiviset ratkaisut vähentävät haitallisten päästöjen ja ravinteiden päättymistä ympäristöön. Uusiutuvien luonnonvarojen käytön lisääminen edistää siirtymistä vähähiilisempään talouteen, hillitsee ilmastonmuutosta ja parantaa maakunnan energiaomavaraisuutta. Uudet tuotantolaitokset voivat aiheuttaa maisemahaittoja ja välillisiä rasitteita ympäristölle. Lähiruuan tuotannon kehittäminen lyhentää pitkiä tuotantoketjuja, ja vaikuttaa täten positiivisesti esimerkiksi haitallisten aineiden ja ravinteiden vähentämiseen.

Julkisen ja kevyen liikenteen kehittämishankkeet vähentävät yksityisautoilua ja samalla liikenteen päästöjä. Uuden infrastruktuurin rakentaminen voi aiheuttaa väliaikaisia ympäristöllisiä haittoja. Kasvava matkailu ja tavaraliikenne aiheuttavat melua, lisäpäästöjä ja saasteita, mitkä ovat haasteita vesistöjen ja ympäristön kannalta. Myös yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ja uusi rakentaminen erityisesti taa-jamissa luovat lisää riskejä muun muassa pohjavesille ja luonnon monimuotoisuudelle. Maakunnan elinkeinorakenteen muutos teollisuudesta kohti palveluita ja vähähiilisempiä aloja voi vähentää ympäristöön kohdistuvia rasitteita ja haittoja. Eri toimijoiden ympäristötietoisuuden lisääminen sekä asukkaiden kannustaminen ja aktivoiminen edistävät ihmisten lähiympäristöstä välittämistä ja luonnosta huolehtimista sekä luonnon itseisarvon tunnustamista ja tunnistamista.

Ilmastonmuutoksen torjunta

Kiertotalouden toimintojen kehittäminen edistää ilmastonmuutoksen torjuntaa. Uusiutuvien energialähteiden lisääminen ja hyödyntäminen korvaavat fossiilisten polttoaineiden käyttöä energiantuotannossa. Samalla ne vähentävät energiantuotannossa syntyviä haitallisia hiilidioksidipäästöjä. Luonnonvaroja käytetään tuotantolinjoissa entistä tehokkaammin. Esimerkiksi jätteen syntymistä vähennetään ja sen hyödyntämisastetta parannetaan. Metsäteollisuuden rakennemuutos tuo mukanaan ympäristöystävällisempiä toimintoja, samalla kun perinteisen saha- ja puuteollisuuden merkitys vähenee. Kasvupotentiaalia on erityisesti uusissa biopohjaisissa tuotteissa sekä metsien virkistyskäytössä ja aineettomissa palveluissa. Toisaalta uudet biopohjaiset tuotteet voivat lisätä puuraaka-aineen kysyntää ja luoda painetta metsien hyödyntämiselle.

Ihmisten liikkuvuutta ja yksityisautoilua pyritään vähentämään tiivistämällä maakunnan yhdyskuntarakennetta ja kehittämällä julkista liikennettä. Päästöjä vähentää myös uuden teknologian hyödyntäminen esimerkiksi autoissa. Paremmat liikenneyhteydet sujuvoittavat myös rajaliikennettä ja vaikuttavat päästöjen määrään alentavasti. Liikenne voi kuitenkin aiheuttaa haittoja lähialueiden asukkaille, kuten melua ja pölyä. Ruokatuotannossa otetaan ympäristö ja ilmasto paremmin huomioon. Lähiruokaan kehittäminen lyhentää tuotantoketjuja, jolloin päästöt, jätteet ja kuljetukset vähenevät. Lähiruoka on kestävä ja ekologinen vaihtoehto, joka edesauttaa maakunnan omavaraisuutta ja elinvoimaisuuden ylläpitämistä.

Maakunnan elinkeinorakenteen monipuolistuminen luo uusia vähähiilisempiä työpaikkoja. Maakunnassa on korkeaa osaamista muun muassa vihreän talouden ja ympäristötekniikan aloilla, mikä luo potentiaalia alueen erikoistumiseen. Korkeatasoinen osaaminen ja tutkimus luovat uusia innovaatioita ja teknisiä ratkaisuja sekä kannustavat perustamaan uusia ympäristöstävällisiä yrityksiä sekä houkuttelevat alan yrityksiä sijoittumaan maakuntaan. Uudet yritykset ja talouden kasvu voivat aiheuttaa lisää päästöjä, erityisesti jos niiden toiminta keskittyy teollisuuden alalle.

Kestävä alue- ja yhdyskuntarakenne

Maakuntaohjelmalla on selviä positiivisia vaikutuksia kestäväan alue- ja yhdyskuntarakenteeseen. Kestävälle aluerakenteelle on oleellista palveluiden saavutettavuus ja hyvät kulkuyhteydet. Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen vähentää ihmisten liikkuvuutta ja tuo peruspalvelut lähemmäs. Myös digitalisointi potentiaalinen edistäminen parantaa palveluiden saavutettavuutta.

Kestävä aluerakenne luo edellytyksiä kasvulle, ja on erityisen tärkeää maakunnan houkuttelevuuden ja kilpailukykyyn kannalta. Maankäytön suunnittelussa otetaan huomioon ihmisten ja yritysten tarpeet. Lisäksi peruspalvelujen toimivuutta ja saavutettavuutta parannetaan. Kestävän kehityksen mukainen suunnittelu vahvistaa maakunnan kuvaa kestäväan ja vastuullisen toiminnan edelläkävijänä, ja luo edellytyksiä vihreän talouden sektorille ja yrityksille. Väestön väheneminen pitää huomioida syrjäisemmillä seuduilla. Palveluiden ja liikenneyhteyksien heikkeneminen näillä alueilla sekä palveluiden keskittyminen vain tietyille alueille ovat kasvavia riskejä, mihin on kiinnitettävä erityistä huomiota maakunnan elinvoiman kannalta. Nykyisten palvelujen säilymistä harvaan asutuilla alueilla tulee tukea.

Kestävällä aluerakenteen suunnittelulla edistetään uusien asukkaiden, kuten maahanmuuttajien ja opiskelijoiden integroitumista vahvemmin maakuntaan. Asukkaita kannustetaan toimimaan asuin ympäristönsä eteen yhteisen suunnittelemisen ja tekemisen kautta. Ihmisten näkemykset otetaan suunnittelussa paremmin huomioon ja tarjotaan asukkaille uusia vaikutusmahdollisuuksia.

Maakunnan vahvuus on sijainti Helsingin ja Pietarin metropolien välissä. Näiden alueiden saavutettavuuden parantaminen vahvistaa maakunnan matkailua ja vientiä. Liikenneverkoston hankkeet sujuvoittavat liikennettä myös rajanylityspaikoilla ja lisäävät julkisen ja kevyen liikenteen käyttöä. Samalla liikenteen aiheuttamat päästöt vähenevät. Uusia vähäpäästöisempiä liikkumisen muotoja kehitetään ja otetaan käyttöön. Energiatehokkaammat rakennusratkaisut hillitsevät energian tarvetta. Rakentaminen ja infrastruktuurin kehittäminen vaikuttavat ympäristön tilaan lähinnä lyhytaikaisesti ja paikallisesti. Mahdolliset haitat ja riskit keskittyvät pääasiassa uusien rakennushankkeiden lähiympäristöön, joista syntyy maisema- ja meluhaittoja. Ympäristöarvot ja -tila otetaan huomioon uusien rakennushankkeiden suunnittelussa.

Pohjavedet

Maakuntaohjelman vaikutukset pohjavesiin ovat pääsääntöisesti positiivisia. Pohjavesien tila otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. Siihen pyritään vaikuttamaan lähtökohtaisesti ennaltaehkäisevillä

toiminnoilla. *Maakuntaohjelman tavoite vastuullisuudesta ja vihreästä kasvusta vähentää ihmistoiminnasta ja teollisuudesta aiheutuvia päästöjä, jätteitä ja saasteita, jotka voisivat päästä pohjavesiin.* Haitallisten päästöjen vähentäminen vaikuttaa myönteisesti pohjavesien tilaan.

Lisärakentaminen ja asutuksen tiivistäminen sekä infrastruktuurin kehittäminen lisäävät riskejä ja mahdollisia päästöjä pohjavesiin erityisesti Ensimmäisen Salpausselän alueella ja taajamissa, joihin ihmisten toiminta on keskittynyt. Mahdollisilla riskeillä on sekä lyhyen että pitkän aikavälin vaikutuksia. Liikenteen aiheuttamia päästöjä ja riskejä vähennetään julkisen ja kevyen liikenteen kehittämisellä. Maakunnan vedenhankinnan toimintavarmuutta pyritään parantamaan ottamalla uusia pohjavesialueita käyttöön Toisen Salpausselän alueelta. Pohjavesialueiden kartoittaminen laajempaa käyttöä varten on tärkeää.

5.2 Kulttuurivaikutukset

Kulttuuriperintö

Maakunnan positiivista ja yhteisen tekemisen ilmapiiriä vahvistetaan, mikä toimii kasvun veturina. Myönteinen toimintailmapiiri auttaa vankistamaan eteläkarjalaista identiteettiä ja luo asukkaiden välistä yhteisöllisyyttä. Karjalaisen identiteetin ja kulttuurin vahvistaminen toimivat maakunnan vetovoimatekijöinä. Rikkaan ja monipuolisen kulttuuriympäristön ja -perinnön hyödyntäminen esimerkiksi matkailun tukena edistää osaltaan paikallisen kulttuurin elinvoimaa. Asukkaita kannustetaan osallistumaan aktiivisemmin yhteisiin tapahtumiin ja toimintaan sekä hyödyntämään kulttuuripalveluja. Lähiruoan suosiminen edesauttaa paikallisen ruokakulttuurin kehitystä ja hyvinvointia.

Etelä-Karjala on monikulttuurinen ja kansainvälinen maakunta. Maahanmuuttajien, muuttajien ja opiskelijoiden parempi integroiminen maakuntaan ja monikulttuurisuuden suosiminen kasvattavat kulttuurillista ja sosiaalista pääomaa. Eri kulttuurien edustajat monipuolistavat ja kehittävät maakunnan ilmapiiriä. Samalla maakunnan kuva kansainvälisenä maakuntana vahvistuu. Elinkeinorakenteen muutos vaikuttaa osaltaan maakunnan kulttuuriperintöön, kun aiemmin vallinneesta teollisuudesta siirrytään enemmän palveluihin ja korkean osaamisen aloihin.

Kulttuuriympäristö

Maakunnan maisema- ja kulttuuriarvot otetaan huomioon maankäytön ratkaisuissa ja suunnitelmissa. Erityisesti kulttuurillisesti arvokkaat kohteet pyritään turvaamaan. Kaupunkien kasvaminen ja lisääntyvä rakentaminen ovat mahdollisia riskejä kulttuurimaisemille ja -ympäristöille. Yhtenä riskinä on, että uudet rakentamishankkeet vahingoittavat maakunnan historiallista kulttuuriympäristöä. Väestön väheneminen syrjäisillä seuduilla hankaloittaa näiden alueiden kulttuuriympäristöjen ylläpitoa. Haasteina taantuvilla alueilla ovat maiseman umpeenkasvaminen ja pöheköityminen sekä rakennusten autioituminen ja rappeutuminen.

5.3 Sosiaaliset vaikutukset

Ihmisten hyvinvointi

Maakunnan elinkeinorakenteen monipuolistuminen luo uusia työpaikkoja eri toimialoille. Yrittäjyyteen kannustaminen ja sen aloittaminen sujuvoittaminen luovat yrityksille ja taloudelle kasvujalustan. Yritystoiminnan monipuolistaminen vähentää riippuvuutta muutamista suurista toimialoista tai yrityksistä.

Uudet yritykset luovat maakuntaan työpaikkoja ja lisäävät ihmisten toimeentuloa. Myös pyrkimys yritysten kansainvälistymiseen lisää vientiä ja talouden kasvua, mikä näkyy parhaiten uusina työpaikkoina.

Yritystoiminnan kansainvälistyminen lisää osaltaan tavaroiden ja ihmisten liikkuvuutta, mikä aiheuttaa ympäristöhaittoja. Lisääntyvät työpaikat kasvattavat maakunnan vetovoimaisuutta, mikä houkuttelee lisää investointeja sekä uusia yrityksiä ja ihmisiä maakuntaan. Talouden kasvu ja sitä myöten lisärakentaminen kasvattavat mahdollisesti ympäristökuormitusta, mikä puolestaan voi vaikuttaa asukkaiden viihtyvyyteen ja tyytyväisyyteen. Etelä-Karjalan erikoistuminen vihreän talouden alalle ja korkean osaamisen työpaikat luovat houkuttelevan ilmapiirin erityisesti vähähiilille yrityksille ja uusille asukkaille.

Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen vähentää ihmisten liikkuvuutta ja tuo palvelut lähelle. Fyysisen rakentamisen hankkeilla sekä puhtaan ja turvallisen ympäristön huolehtimisella vaikutetaan asukkaiden viihtyvyyteen, hyvinvointiin ja terveyteen. Liikenneväylien kehittäminen parantaa ihmisten turvallisuutta ja helpottaa liikkumista. Esimerkiksi julkisen ja kevyen liikenteen lisääminen edistää ihmisten tasa-arvoa ja auttaa tuomaan eri kuntien asukkaat lähemmäksi toisiaan. Tästä hyötyvät eritoten vähävaraisemmat ja syrjäseuduilla asuvat. Toisaalta palvelut syrjäisillä muuttotappioisilla seuduilla vähentyvät.

Sijainti rajan läheisyydessä lisää maakunnan houkuttelevuutta ja luo monikulttuurisuudelle vahvan kasvualustan. *Monikulttuurinen ympäristö auttaa uusia maahanmuuttajia ja kansainvälisiä opiskelijoita sopeutumaan yhteisöön paremmin.* Ulkomaalaisten integroiminen yhteisöön lisää maakunnan sosiaalista pääomaa ja elinvoimaa sekä ihmisten hyvinvointia. Suurena riskinä on uusien tulokkaiden syrjäytyminen ja eriytyminen muusta yhteisöstä, minkä ehkäisemiseen pyritään työllistämisen, koulutuksen ja muun aktivoivan toiminnan keinoin sekä maakunnan asukkaiden avarakatseisuutta tukemalla.

Väestön ikääntymiseen ja vähenemiseen vaikutetaan houkuttelemalla uusia ja myös nuoria asukkaita maakuntaan. Tähän tavoitteeseen tarvitaan lisää työpaikkoja sekä monipuolisia koulutusmahdollisuuksia. Koulutus sidotaan entistä vahvemmin elinkeinoelämään. Nuoria ja opiskelijoita kannustetaan aktiivisemmin työelämään. Nuorten tehokkaampi työllistäminen ehkäisee nuorten syrjäytymistä, parantaa toimeentuloa ja samalla edistää talouskasvua. Väestön lisääntyminen tuo suoria taloudellisia ja sosiaalisia hyötyjä sekä edistää samalla maakunnan elinvoimaisuutta.

Maakunnan toimintaympäristöä kehitetään yhteisen tekemisen ja ihmisten aktivoinnin kautta. Yhteiset tapahtumat ja toiminta ehkäisevät riskiryhmissä olevien syrjäytymistä, edistävät ihmisten hyvinvointia sekä luovat yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Eri toimijoiden aktivointi kannustaa toimimaan yhteisön ja lähiympäristön eteen. Asukkaita kannustetaan osallistumaan enemmän päätöksentekoon. Vaikutusmahdollisuuksien lisääminen parantaa ihmisten henkistä hyvinvointia ja terveyttä.

6. SEURANTA

Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2018–2021 vaikutusten arvioinnin seuranta on jatkuva. Vaikutusten arvioinnin seuranta toteutuu valittujen näkökulmien, ympäristövaikutukset, kulttuurivaikutukset ja sosiaaliset vaikutukset, ja niiden tarkempien alakohtien avulla koko ohjelman toteuttamisajan. Apuna voidaan käyttää näkökulmista tehtyä kuvaa. Vaikutusten arviointi tapahtuu silloin, kun hankkeen tai sen rahoituspäätöksen valmistelija miettii hankkeiden sisältöä ja mahdollista rahoittamista. Tuossa kohtaa otetaan harkinnassa huomioon myös hankkeen vaikutukset. Keskeinen kysymys on, vaikuttaako kyseinen hanke tai toimenpide valittuihin arviointinäkökulmiin ja onko vaikutus myönteinen eli tavoiteltava vai kielteinen eli vältettävä.

Maakuntaohjelman toteuttamisen aikana toteutetaan myös SOVA-lain edellyttämää ympäristövaikutusten seuranta. Vaikutusten arviointia tehdään jatkuvasti maakuntaohjelman hankkeiden ja toimenpiteiden toteuttamisen yhteydessä. Hankkeiden suunnittelun ja toteuttamisen prosesseja tarkastellaan valittujen vaikutusten arviointitekijöiden kautta, minkä avulla *vaikutusten arvioinnista tulee luontainen osa maakuntaohjelman hankkeiden toteutusta*. Ajantasainen vaikutusten seuranta pitää huolen, että toimenpiteet ja niiden aikaansaamat vaikutukset ovat maakuntaohjelman ja -strategian tavoitteiden mukaisia ja nostaa samalla esiin haitallisia ympäristövaikutuksia. Seuranta toteutetaan tilastoimalla, kuinka suuri osa maakuntaohjelmaa toteuttavista hankkeista edistää valittuja tarkastelunäkökulmia, kuten ympäristönäkökulmia, on neutraaleja tai jopa negatiivisia suhteessa niihin. Tilastoinnissa huomioidaan erityisesti hankkeiden vaikutus ilmastonmuutoksen torjuntaan tai siihen sopeutumiseen, mikä on meneillään olevan rakennerahastokauden erityinen tavoite.

Maakuntaohjelman vaikutusten seurannan tukena käytetään maakuntaohjelmassa määriteltyjä laadullisia ja määrällisiä indikaattoreita. Kullekin maakuntaohjelman kärkivalinnalle on määritelty erikseen mittarit, joita seurataan. Sen lisäksi seurataan maakunnan yleistä kehitystä kuvaavia mittareita, joille on asetettu maakuntavaltuuston seminaarissa tavoitteet vuodelle 2021.

7. YHTEENVETO

Osana Etelä-Karjalan maakuntaohjelman valmistelua toteutetussa ympäristövaikutusten arvioinnissa on arvioitu Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2018–2021 sosiaalisia, ekologisia, kulttuurisia sekä alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia. Vaikutusten arviointi kohdentuu pitkälti Etelä-Karjalan alueelle.

Vaikutusten arvioinnin toteutuksessa merkittävä ohjaava rooli on ollut SOVA-ryhmällä, joka on muun muassa määrittänyt vaikutusten arvioinnin näkökulmat eli arviontisabloonan sisällön. Vaikutuksia on tarkasteltu laadullisesti ennalta valittujen näkökulmien kautta. Ne jakautuvat ympäristöllisiin, kulttuurillisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin. Samalla on tarkasteltu maakuntaohjelman ekologisia, sosiaalisia, alue- ja yhdyskuntarakenteellisia ja kulttuurisia vaikutuksia sekä yritysvaikutuksia, joskaan ei juuri noilla nimillä.

Maakuntaohjelman toteuttamisen ympäristövaikutukset ovat ennakoarvioinnin perusteella pääsääntöisesti positiivisia. Ympäristö ja luonto otetaan paremmin huomioon kaikessa toiminnassa, ja luonnonvarojen kestävä ja vastuullista hyödyntämistä tehostetaan. Vihreän ja vähähiilisemmän talouden kehittäminen on yksi Etelä-Karjalan päätavoitteista, mikä edistää samalla ympäristön ja luonnon hyvinvointia sekä luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Haasteita ympäristön kannalta ovat erityisesti matkailun ja liikenteen lisääntyminen, talouden kasvu sekä ihmistoiminnan keskittyminen taajama-alueille. Ihmisten toiminnan aiheuttamia riskejä pienennetään muun muassa yhdyskuntien kestävällä suunnittelulla, energiatehokkuuden kasvattamisella, viihtyisyyden parantamisella, uusilla ympäristöystävällisemmällä innovaatioilla ja toimijoiden ympäristötietoisuuden lisäämisellä.

Maakunnasta tehdään maakuntaohjelmaa toteuttamalla houkuttelevampi paikka yrityksille ja ihmisille. Kestävällä alue- ja yhdyskuntasuunnittelulla luodaan paremmat puitteet toimivalle ja terveelliselle asumiselle sekä talouden kasvu. Asukkaille tarjotaan parempia työllisyys- ja koulutusmahdollisuuksia sekä yhteisöllisyyttä luovia aktiviteetteja, jotka edistävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä, lisäävät toimeentuloa sekä ehkäisevät syrjäytymistä. Aktiivisen toimintailmapiiirin luominen auttaa ylläpitämään ja korostamaan positiivista ja rikasta karjalaista kulttuuria, mikä on yksi maakunnan tärkeistä vetovoimatekijöistä.

Koska maakuntaohjelma on tavoitteiltaan varsin yleispiirteinen, on vaikutusten arviointikin yleispiirteistä. Maakuntaohjelman ja kehityksen suhde ei välttämättä ole tiivis. Monet ohjelmaan nostetuista tavoitteista toteutuisivat siitä huolimatta. Maakuntaohjelman vaikutuksia on arvioitu siten, että vaihtoehtoja on kaksi. Mitkä ovat vaikutukset, jos maakuntaohjelmaa ei toteutettaisi ja mitkä ovat vaikutukset, kun sitä toteutetaan. Mikäli maakuntaohjelmaa ei toteutettaisi, monet vaikutusten arvioinnissa esille tuodut asiat menisivät silti parempaan suuntaan, mutta ohjelman vahvuus on sen yhteistä tekemistä ohjaavassa luonteessa, joka edistää myös jatkuvaa vaikutusten.



ETELÄ-
KARJALAN
LIITTO

KAUPPAKATU 40 D
53100 LAPPEENRANTA

etunimi.sukunimi@ekarjala.fi
Y-TUNNUS 0869462-5

kirjaamo@ekarjala.fi

www.ekarjala.fi/liitto/

Kannen kuva: Mikko Nikkinen 2015